

KADINLARIN DÖVÜLMESİ

Gelenekte Nisâ 34. ayetteki nüşûz'a baş kaldırma, darb'a da dövme anlamı verilmiştir. İlgili hadislerle de bu anlam verilince İslâm'ın erkeğe, eşini dövme yetkisi verdiği kanaati oluşmuştur.

GİRİŞ

Nisâ 34. ayette **Nüşuzundan korktuğunuz kadınlarınıza öğüt verin/güzel sözler söyleyin, yataklarından ayrılın ve onları (oraya) darb edin** emirleri yer alır.

Nüşûz = نُشُورٌ, gideceği zaman oturduğu yerden hafifçe kalkmaktır.¹

Darb = ضَرْبٌ, bir şeyi bir şeyin üstüne vurmak veya sabitlemektir.² Hemen hemen her iş için kullanılan³ darb kelimesinin anlamı, vurulan veya sabitlenen şeye göre değişir.

Türkçede, darb'a en yakın olan "vurmak" fiilinin de otuz civarında anlamı vardır. Damga vurma, ayağını yere vurma, silahla, yumrukla veya sopayla vurma, ışık vurma, karaya vurma gibi kullanımlar, "bir şeyi bir şeyin üzerine vurma" anlamındadır.

Duvara boya vurma, ata eğer vurma, başörtüyü boyuna vurma, binaya çatı vurma, kafayı vurup yatma, kapağı kilit vurma, soğuk vurma, dolu vurma ve birine vurulma gibi kullanımlar da "bir şeyi bir şeyin üstüne sabitleme" anlamındadır.⁴

Gelenekte Nisâ 34. ayetteki nüşûz'a baş kaldırma, darb'a da dövme anlamı verilmiştir. İlgili hadislerle de bu anlam verilince İslâm'ın erkeğe, eşini dövme yetkisi verdiği kanaati oluşmuştur. Türkiye Diyanet Vakfı meâli şöyledir:

"Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için

erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. **Baş kaldırmamasından** endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) **dövün**. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür."⁵

Bize göre, ayete verilen bu meâlin hemen hemen tamamı yanlıştır. Bu yazıda, sadece kadını dövme ile ilgili kısım üzerinde durulacak ve diğer kısımlara değinilmeyecektir. Doğru meâl şöyle olmalıdır:

Erkekler kadınlarını, özenle korur ve kollarlar. Bu, Allah'ın her birine diğerinden üstün özellikler vermesi ve erkeklerin mallarından harcamaları sebebiyledir. İyi kadınlar, (Allah'a) itaat eden ve Allah'ın korumasına karşılık yalnızken kendilerini koruyanlardır. Nüşuzundan/ayrılmasından korktuğunuz kadınlarınıza öğüt verin/güzel sözler söyleyin, yataklarından ayrılın ve onları (orada) tutun. Sizi gönlüden kabul ederlerse onlara karşı başka bir yol aramayın. Allah yücedir, büyüktür. (Nisâ 4/34)

Bu ayetteki nüşûz'a "baş kaldırma", darb kelimesine de "dövme" anlamı verilmesi hem Kur'ân'ın hem de bu ayetin iç bütünlüğüne terstir. Allah Teâlâ şöyle demiştir:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

Onlarla huzur bulasınız diye size, kendi cinsinizden

eşler yaratması Allah'ın ayetlerindendir. Aranıza sevgi ve merhamet de koymuştur. Düşünen bir topluluk için bunda ayetler (önemli göstergeler) vardır. (Rûm 30/21)

Dayağın, eşler arasındaki sevgi ve merhamete ters düşeceği açıktır.

Allah insanı, imtihan için yaratmış ve ona halifelik özelliği vermiştir (Bakara 2/30). Halife, halîf (خليفة) kelimesine, mübalağa (abartı) için tâ (ة)'nın eklenmesiyle oluşmuştur. Çokça muhalif olan ve kendine çokça muhalefet edilen anlamındadır. Birinin arkasından gelen veya arkasında birilerini bırakan anlamına da gelir.⁶ Allah Teâlâ şöyle demiştir:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ. إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلَئِنَّكَ لَخَلْقُهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

Rabbin farklı tercihte bulunsaydı insanları tek bir toplum yapardı. Rabbinin ikramı dışında kalanlar birbirlerine sürekli muhalif olacaklardır. O, onları bunun için yaratmıştır. Rabbinin şu sözü kesindir: Cehennemi insanlar ve cinlerle dolduracağım. (Hûd 11/118-119)

İnsanın muhalif yapısından dolayı en zor imtihan aile içinde verilir. Allah, yeryüzünün ilk ailesi olan Âdem ile Havva'yı, bulundukları bahçeden çıkarırken şu uyarılarda bulunmuştu:

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هَدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى

(Allah) dedi ki: “İkiniz de o bahçeden inin. Biriniz diğerinin hakkına göz dikecektir! Tarafımdan size bir rehber (Kitap) gelir de kim rehberime uyarsa ne yanlış yola girer ne de mutsuz olur.” (Tâ-hâ 20/123)

Sadece karı-koca değil, ailenin bütün fertleri birbirine muhaliftir. Her biri, diğerinin hakkına göz dikip başkaldırabilir. Mutlu olmak isteyen yapması gereken şey, şu ayete uymaktır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَغْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Ey inanıp güvenenler! Eşlerinizden ve evladınızdan hakkınıza göz dikenler olur; onlara karşı dikkatli olun. Eğer kusurlarını görmez, yeni bir sayfa açar ve suçu örterseniz bilin ki Allah da suçunuzu örter ve ikramda bulunur. (Teğâbun 64/14)

hakkına göz dikme meali verdiğimiz kelime **adüvv** = عَدُوٌّ'dür. Kök anlamı, sınırı aşmak ve uyuşmaya engel olmaktır.⁷

Ayetlere göre aile içinde, karı-kocanın, birbirinin hakkına göz dikip başkaldırması olağandır. Sadece kadını baş kaldırıyor sayıp nüşûz kelimesine, “kocaya baş kaldırma” anlamı vermek, kocanın verdiği öğütten ve yatağı terk etmesinden sonra yola gelmezse, kadını dövmesini istemek, ayetlere terstir.

Verilen bu anlam, Nisâ 34'ün iç bütünlüğüne de terstir. Çünkü “onları *darb edin*” sözünün devamında “فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ” = size itaat ederlerse” ifadesi yer alır. Arapçada itaat, bir işi gönülden yapmaktır. Dayak sonucu yapmak ita-

at değil, kerhen yani zorla yapmak olur.⁸ Allah Teâlâ şöyle demiştir:

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Bu dinde ikrâh = zorlama olamaz; doğrular, yanlış kurgulardan iyice ayrılmıştır. Kim tağutu (haddini aşanları) tanımaz da Allah'a güvenirse, kopması imkânsız en sağlam kulpa yapışmış olur. Her şeyi dinleyen ve bilen Allah'tır. (Bakara 2/256)

Daha sonra görüleceği gibi kadının nüşûzu, eşinden ayrılma kararıdır. Bu durumda erkeğin yapacağı en iyi şey, kararından vaz geçirmek için eşiyle güzelce konuşarak endişelerini gidermeye çalışmaktır. Onu ikna edinceye kadar da yatağına girmemelidir. Ayetteki darb kelimesine "kadını evinde tutma" anlamı verilmesi bundandır. Ama Kur'an'ın kadına verdiği, Nebî-miz Muhammed aleyhisselam ve ashabının uyguladığı tek taraflı boşama hakkını, hiçbir mezhep kabul etmemektedir.⁹ Tefsirler de onların etkisiyle yazıldığı için ayetteki kelimelere doğru anlam verilememiştir. Hem men her konuda yapılan bu gibi yanlışların ana sebebi, Kur'an'ı Açıklama İlminin unutulmuş olmasıdır.

A- KUR'ÂN'I AÇIKLAMA İLMİ

Allah Teâlâ şu ayette, Kur'an'ı bir ilme göre açıkladığını bildirmiştir:

وَلَقَدْ جِئْتَاهُم بِكِتَابٍ فَضَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

Onlara, bir ilime göre açıkladığımız Kitap getirdik.

O, inananlar topluluğu için rehber ve rahmettir. (A'râf 7/52)

Bu ilmin ana kuralı, Allah'tan başkasının ayetleri açıklamaya yetkili olmamasıdır. İlgili ayetler şöyledir:

الرَّ كِتَابٌ أُخْكِمْتُ آيَاتُهُ ثُمَّ فَضَّلْتُ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ
مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

Elif! Lâmi! Râ! Bu öyle bir kitaptır ki ayetleri hem muhkem kılınmış hem¹⁰ de doğru kararlar veren ve her şeyin iç yüzünü bilen (Allah) tarafından açıklanmıştır. Bu, Allah'tan başkasına kul olmamanız içindir. (De ki:) Ben de o kitapla sizi uyaran ve müjdeleyen kişiyim. (Hûd 11/1-2)

Bu ayetlere göre başkasının açıklamalarına uymak, ona kul olmaktır. Bu ilmi bildiği halde kendini ayetleri açıklamaya yetkili gören, yoldan çıkmış olur.

Allah'ın açıklamalarını, ancak bir uzman ekip ortaya çıkarılabilir. Bunu şu ayetten öğreniyoruz:

كِتَابٌ فَضَّلْتُ آيَاتُهُ فَزَآنَا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Bu, ayetleri, bilenler topluluğu için Arapça kur'anlar halinde açıklanmış bir kitaptır. (Fussilet 41/3)

Bilenler topluluğu, "Kur'an'ı Açıklama İlmi"ni bilen ve ona göre davrananlardan oluşur.

Kur'an فُرْآن kelimesi, kök anlamı toplama olan karaa = فَرَّ'ın mastarından türemiştir.¹¹ Makrû' (مقروء) = bütün-lük ve küme anlamında isim olarak kullanılır. Okuma, kelimeleri bir araya getirip çıkan anlamı kavrama olduğu için kur'an kelimesi okuma anlamına da gelir. Bu kelimenin çoğul kalıbı yoktur; hem tekil hem çoğul için kullanılır. Bu sebeple ona, "kur'anlar" diye de anlam verilebilir.

Kur'an'ın kaynağı, Levh-i mahfuz'daki ana kitaptır. İlgili ayetler şöyledir:

إِنَّهُ لَفُرْقَانٌ كَرِيمٌ . فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ . لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ . تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ
الْعَالَمِينَ .

O, değerli bir Kur'an'dır. Kınında saklı bir Kitaptadır. Ona, tertemiz sayılanlardan (mukarreb meleklerden) başkası dokunamaz. O, varlıkların sahibi tarafından indirilmiştir. (Vâkı'a 56/77-80)

Ayet kümelerinin ikincisi surelerdir. Onlardan her birine de kur'ân denir. Bir ayet şöyledir:

وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ

Sana o mesânîden yedi taneyi; Yüce Kur'ân'ı (Fatiha Suresini) verdik. (Hicr 15/87)

Surelerin içindeki ayet kümelerine de Kur'ân denir. Nitekim ilk inen ayetler, yer aldıkları surenin içinde bir küme oluşturdukları için onlara da Kur'ân denmiştir. İlgili ayet şöyledir:

شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

Ramazan, içinde o kur'ân'ın (o ayetler kümesinin) indirildiği aydır. (Bakara 2/185)

Bir arada olmayan ayet kümeleri de vardır. Bunlar, farklı yerlerdeki ayetlerin, müteşâbih - mesânî yöntemi kullanılarak bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Bir ayet şöyledir:

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

Onu kur'ânlar halinde böldük¹² ki, insanlar müks içindeyken onlara okuyasın. (İsrâ 17/106)

Müks, beklenti demektir.¹³ Resulullah'a bir ayet inince onu açıklayan ayet veya ayetlerin inmesi beklenirdi. Bu da ayet kümelerinin aynı anda inmeyebileceğini gösterir. Şu ayet, buna açıklık getirir:

وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا .

Vahyedilmesi tamamlanmadan kur'ânlar ile hüküm vermekte acele etme; "Rabbim ilmimi artır" de. (Tâ-hâ 20/114)

Sıfırdan dokuza kadar olan rakamlar kullanılarak bütün telefonlara ulaşılabilir. Her telefon numarası bir rakamlar kümesidir. Rakamlardan biri yanlış yazılsa istenen telefona ulaşamaz. İşte Kur'ân'ın her şeyi açıklaması buna benzer. İstenen anlam kümesini tam oluşturmadan doğru açıklamaya ulaşamaz. Bu sebeple ilgili âlimler acele etmemeli, araştırdıkları konuyla ilgili anlam kümesini tam oluşturmadan hüküm vermemelidirler. O zaman görecekler ki, Kur'ân'a ihtiyacı olmayan tek bir ilim dalı yoktur.

Surelerin içindeki ayet kümelerine de Kur'ân denir. Nitekim ilk inen ayetler, yer aldıkları surenin içinde bir küme oluşturdıkları için onlara da Kur'ân denmiştir.

Nebîmiz (s.a.v.) bize Kur'ân'ı hem tebliğ eden elçi hem de öğreten öğretmendir.¹⁴ Cebrail aleyhisselam da Nebîmiz'e gönderilen elçi¹⁵ ve öğretmendir. O, Kur'ân'ı ve Kur'ân'dan hüküm çıkarmayı ondan öğrenmiştir.¹⁶ Onun hadisleri yani sünneti böyle oluşmuştur. Bu sebeple Kur'ân ile Sünnet arasında tam bir bütünlük vardır. Âlimler, Kur'ân'ı Açıklama İlmine uyarlarsa bu bütünlüğü kolayca görebilir, hadis konusunda yapılan yanlışları bulup ortaya çıkarabilirler.

Konuyu tümüyle özetleyen ayet şudur:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

Bu Kitab'ı sana indiren O'dur. Ayetlerinin bir kısmı muhkemdir; onlar Kitabın anasıdır. Diğerleri müteşâbih (onlara benzer) olanlardır. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, istedikleri te'vîli (bağlantıyı) kurup istedikleri fitneyi çıkarmak için Kitap'tan, kendi eğrilikleriyle benzeşen şeye uyarlar.¹⁷ Oysa onun tevilini (ayetler arasındaki bağlantıyı) sadece Allah bilir. Bu ilimde (Kur'ân'ı Açıklama İlminde) sağlam duruş gösterenler şöyle derler: "Biz, bu ilme¹⁸ inandık, hepsi (muhkem, müteşâbih ve tevil) Rabbimiz katındandır." Zikre (doğru bilgiye) sadece sağlam duruşlu olanlar ulaşabilirler. (Âl-i İmrân 3/7)

Muhkem ayet, bir konuda hüküm içeren ana ayettir. Hemen her ayetin böyle bir yönü vardır. Sonra bu hüküm, ona benzer/müteşâbih ayetlerle açıklanır. Benzerlik, kelime veya anlam benzerliği olabilir

Müteşâbih, birbirine benzeyen iki şeyden her biridir.

Bu ilimde, birbirini açıklayan ayetler arasındaki karşılıklı benzeşmeyi ifade eder.

Te'vîl (= تَأْوِيل) bir şeyi asıl hedefine yöneltmektir.¹⁹ Müteşâbih ayetin hedefi, o kümenin anası olan muhkem ayettir. Bu açıdan te'vîl, müteşâbih ayeti veya ayetleri muhkeme bağlamaktır. Ayetler arasında bu bağlantıları oluşturan Allah'tır. İnsanlara düşen, Arapça'yı, bu ilmi ve ilgili konuyu iyi bilenlerden oluşan bir ekip kurarak bu bağlantıları ortaya çıkarmaktır.

Mesânî, ikişerliler demektir. Muhkem ve müteşâbihten oluşan ikili sistemi ifade eder. İlgili ayet şöyledir:

اللَّهُ تَزَلَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي تَقْشَعُرُ مِنْهُ جُلُودَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

Allah sözlerin en güzelini, birbirine benzer, ikişerli (ayetler şeklinde düzenlenmiş) bir kitap olarak indirmiştir. (Bu düzenleme) Rablerinden korkanların tüylerini ürpertir. Sonra vücutlarını ve kalplerini Allah'ın zikrine (verdiği bilgiye) karşı yumuşatır. İşte bu Allah'ın rehberidir. Doğru yolu tercih edene onunla yol gösterir. Allah'ın sapık saydığını, kimse doğru yolda göremez. (Zümer 39/23)

Özet olarak Allah'ın açıklamalarına ulaşmak için uzman bir ekibin, konuyla ilgili ana ayeti yani muhkemi bulmaları ve onunla ortak yönleri olan benzer (müteşâbih) ayetleri tespit etmeleri gerekir. Kur'an'ı başka bir yöntemle açıklamaya kalkmak, Allah'ın kabul etmediği bir yola girmektir.

Kur'an, Allah'ın, Nuh aleyhisselamdan beri indirdiği bütün ayetleri bir araya toplar. Kur'an'ı Açıklama İlmi o kitaplarda da vardı. Onların başına gelenler, Kur'an'ın da başına gelmiştir. İlgili ayetler şöyledir:

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ. وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِّي بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مِرْيَبٌ

Allah Nuh'a ne buyurmuşsa onu, sizin için bu dinin şeriatı yapmıştır. Sana vahyettiğimiz, İbrahim'e,

Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimiz şudur: Bu dini ayakta tutun, bu konuda bölünüp parçalanmayın. Senin çağırdığın şey müşriklere ağır gelir. Allah doğru tercihte bulunanı kendi tarafına alır, doğruya yöneleni de kendine yönlendirir.

Bölünüp parçalanmaları, kendilerine bu ilim (Kur'an'ı Açıklama İlmi) geldikten sonra birbirlerine hakimiyet kurma çabalarından sonra oldu. Rabbinin, belirlenmiş ecellerine kadar onları özgür bırakma sözü olmasaydı gereği yapılırdı. Onlardan sonra Kitaba mirasçı olanlar ise Kitap'tan şüphe duyup tam bir ikileme düşerler. (Şûrâ 42/13-14)

Bu ayetlere göre Kur'an'ı Açıklama İlminde uzaklaşma, Müslümanların birbirlerine hâkimiyet kurma çabaları sonucunda meydana gelen bölünmelerle başlamıştır. Bu ilimden uzaklaşıp çözüm üretemez hale gelenler, ikileme düşmüş, Kur'an'ı, ayrıntılı olarak açıklanmış bir kitap sayamamışlardır. Meydana gelen boşluğu doldurmak için sünnet, icma ve kıyas gibi yeni kaynaklar icat etmişler ve bağlamından kopardıkları ayetlerle onları Kur'an'a onaylatmaya çalışmışlardır. Yukarıdaki ayetlere göre bu durum, Muhammed aleyhisselam ümmetine has değildir, diğerlerinde de olmuştur.

Yaklaşık 40 yıldır, Kur'an'ı anlamak için yaptığımız sayısız toplantılar sonunda Allah bizi, unutulmuş olan bu ilme ulaştırdı. Çünkü O, şöyle demiştir:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

Bizim uğrumuzda mücadele edenlere elbette yollarımızı gösteririz. Elbette Allah, güzel davrananlarla beraberdir. (Ankebût 29/69)

Allah'ın açıklamalarına ulaşmak için uzman bir ekibin, konuyla ilgili ana ayeti yani muhkemi bulmaları ve onunla ortak yönleri olan benzer (müteşâbih) ayetleri tespit etmeleri gerekir.

Kur'ân'ı Açıklama İlmine göre hareket edilirse çözülemeyen sıkıntı kalmaz. Şimdi nüşûz ve darb konusunu, bu ilimle anlamaya çalışalım.

B- KUR'ÂN'DA NÜŞÛZ (نشوز)

Arapçada nüşûz = نُشُورُ, "gideceği zaman oturduğu yerden hafifçe kalkma"²⁰ anlamına gelir. Kur'ân'ı Açıklama İlmi, Kur'ân'ı sözlük gibi kullanma imkânı verir. Nüşûza verilen bu anlamın, Kur'ân'a ne ölçüde uyduğunu, o kökten kelimelerin geçtiği ayetlerle anlamaya çalışalım.

1- İskeletin Nüşûzu

Şu ayette nüşûz'un etken (mütaddî) kalıbının birinci çoğul şahsı olan nüşûz = نُشُوزُ kelimesi, "*bulunduğu yerden kaldırma*" anlamında kullanılmıştır.

أَو كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى جَمْرِكَ وَلَنِجْجَلُكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Şu kişiyi de düşündün mü? Tavanları çökmüş ve duvarları, tavanlarının üstüne yıkılmış bir kente uğramıştı da «Allah bu kenti ölümünden sonra nasıl diriltecek?» demişti. Allah onu yüz yıl süreyle öldürdü, sonra diriltti. «Ne kadar kaldın?» dedi. «Bir gün kaldım, belki bir günden de az!» dedi. Allah dedi ki: «Yok, yüz yıl kaldın! Yiyeceğine ve içeceğine bak, hiç bozulmamış! Bir de eşeğine bak! Bu, seni insanlara bir belge yapmak içindir. Şimdi de (eşekten kalma) kemiklere bak, onları **YERDEN NASIL KALDIRACA-**

ĞIMIZI, sonra ete büründüreceğimizi gör!" Bunları açık açık görünce dedi ki: "Anlıyorum, Allah her şeye bir ölçü koyar."²¹ (Bakara 2/259)

2- Oturduğu Yerden Nüşûz

Şu ayette nüşûz, "*gitmek için oturduğu yerden kalkma*" anlamında kullanılmıştır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

Ey inanıp güvenenler! Size toplantılarda "Yer açın!" denince yer açın ki Allah da size yer açsın. "Nüşûz edin = KALKIN!" denince de KALKIN ki Allah, içinizden inanıp güvenenler ile kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarını zın iç yüzünü bilir. (Mücâdele 58/11)

Bir toplantıda söylenen "kalkın" sözü, "gitmek üzere kalkın" anlamında olur. Bu da kelimenin sözlük anlamına tam uyar.

3- Erkeğin Nüşûzu

Erkeğin nüşûzu, karısından ayrılma kararıdır. Böyle bir durumda kadının ne yapabileceğini gösteren ayet şudur:

وَلِنْ امْرَأَةٍ خَاَفَتْ مِنْ بُغْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِغْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

Bir kadın, kocasının nüşûzundan/ayrılmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa aralarında uzlaşmaları, ikisine de günah olmaz. Uzlaşmak iyidir. Nefisler kıskançlığa hazırdır. Eğer iyi davranır ve Allah'tan çekinip kendinizi korursanız bilin ki Allah, yaptığınız şeylerin iç yüzünü bilir. (Nisâ 4/128)

Kocanın ayrılma isteği, kadını rahatsız eder. Aişe vali-demizin (ra) şöyle dediği rivayet edilir:

"Bu ayet, uzun süre evli kaldığı kadını boşamak isteyen erkeğe karşı kadının şu talebi ile ilgili olarak inmiştir: "*Beni boşama, yanında tut ama benden sorumlu da olma.*"²²

Urve, teyzesi Aişe'nin kendine şöyle dediğini anlatmıştı:

“Kız kardeşimin oğlu! Zaman ayırma (kasm) konusunda Allah'ın Elçisi (s.a.v) birimizi diğerine tercih etmezdi. Hemen her gün yanıma gelir, ilişkiye girmez ama her eşiyle ilgilenir; geceyi, sırası gelenin yanında geçirirdi. Sevde bint-i Zem'â yaşlanınca Allah'ın Elçisi'nin (s.a.v) kendini boşamasından korktu ve ‘Bana ayırdığın zaman Aişe'nin olsun’ dedi. O da kabul etti. Zannedersem Aişe şunları da söyledi:

“Şu ayetin, bu ve buna benzer durumlar için indirildiğini söyledik: Bir kadın, kocasının nüşûzundan veya kendinden yüz çevirmesinden korkarsa... (Nisâ 4/128)”²³

Şu iki ayet de erkeğin nüşûzu ile ilgilidir:

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَغْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ خَرَضْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا. وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كِلَاهُمَا مِّنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا.

Çok kararlı olsanız bile kadınlarınız arasında adil davranmaya güç yetiremezsiniz. Öyleyse bir tarafa büsbütün meyledip diğerini ortada bırakmayın. Eğer uzlaşır ve Allah'a saygı göstererek kendinizi korursanız bilin ki Allah, bağışlar ve ikramda bulunur.

Eşler ayrılacak olurlarsa Allah, her birine bir imkân vererek onu diğerine muhtaç olmaktan kurtarır. Allah'ın imkânları geniştir ve doğru kararlar verir. (Nisâ 4/129-130)

4- Kadının Nüşûzu

Kur'ân'da, erkeğe tanınan boşama hakkının benzeri kadına da tanındığından kadının nüşûzu, eşinden ayrılma kararıdır. Böyle bir durumda erkeğin eşine karşı davranış ilkelerini anlatan ayet, Nisâ 34'tür.

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُزُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا

Nüşûzundan/ayrılmasından korktuğunuz kadınlarınıza öğüt verin/güzel sözler söyleyin, yataklarından ayrılın ve onları (orada) tutun. Sizi gönülden kabul ederlerse onlara karşı başka bir yol aramayın.

Bir kadın kocasından nüşûz etmişti. Birlikte Kadı Şurayh'a²⁴ gittiler. Şurayh: “Erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin.” dedi. Hakemler geldiler, eşlerin durumlarını incelediler ve (Şurayh'a) onları ayırması konusunda görüş bildirdiler. Bu görüş erkeğin hoşuna gitmedi. Şurayh: “Biz bugün neyin peşindeydik?” dedi ve hakemlerin görüşünü onayladı.²⁵

Kadı Şurayh, kadının nüşûzu ile ilgili olan şu ayete göre davranmıştı:

وَأِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

(Müminler!) Eşlerin ayrılacağından korkarsanız, bir hakem erkeğin ailesinden, bir hakem de kadının ailesinden gönderin; uzlaşmak isterlerse, Allah aralarında uyuşma meydana getirir. Allah bilir ve işin iç

yüzünden haberdardır. (Nisâ 4/35)

Ayetler açıkça gösteriyor ki nüşûzun, “baş kaldırma” veya “huzursuzluk çıkarma” ile bir ilgisi yoktur.

C- KUR'ÂN'DA DARB (الضرب)

Daha önce görüldüğü gibi hemen her iş için kullanılan²⁶ darb الضرب bir şeyi bir şeyin üstüne vurmak veya sabitlemektir.²⁷ Kur'ân'daki anlamlarının bir kısmı şöyledir:

1- Dövme

Darb (الضرب), birinin vücuduna tekme, tokat, şamar veya sopa vurmak için kullanılırsa dövme anlamı verilir. Allah Teâlâ, Bedir Savaşında meleklerle şöyle bir emir vermişti:

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَالِقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرِّغْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ

Ben sizinle beraberim, müminlere destek verin, ben de şu kâfirlerin yüreklerine korku salacağım. Siz bunların boyunlarının üstüne ve parmak uçlarına vurun. (Enfâl 8/12)

Melekler, insanlar gibi olmadığından Kureyşli askerlerde dövme izi olduğuna dair bir bilgi yoktur.

2- Öldürme

Birine öldürücü bir aletle vurmak, onu öldürür. Allah Teâlâ şöyle demiştir:

فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَتَخَسَّمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَإِمَّا مَأْ بَعْدَ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا

Kâfirlerle savaştığınızda boyun köklerine (kılıcı) darb edin (vurun). Onları sindirip etkisiz hale getirince (kalanları) sıkı güvenlik çemberine alın. Sonra onları (esirleri), karşılıksız veya fidye karşılığı serbest bırakın ki savaşın çıkardığı sıkıntılar kalmasın... (Muhammed 47/4)

3- Örnek Verme

Darb, örnek vermek için de kullanılır. Çünkü örnek, bir

konuyu, zihne sabitlemek için verilir. İlgili ayetlerden biri şöyledir:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَضَلُّهَا ثَابِتٌ وَفَرُغَهَا فِي السَّمَاءِ

Görmez misiniz Allah nasıl bir örnek (darb ediyor) veriyor? ‘Güzel bir söz; kökü sağlam, dalları gökte bir ağaç gibidir.’ diyor (İbrahim 14/24)

4- Yürüme

Ayağı yere sabitlemeden yürünmez. Bu sebeple darb, “yürüme” anlamında da kullanılır. İlgili ayetlerden bir şöyledir:

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْضُوا مِنْ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا

Yolu darb ettiğiniz (yolculuğa çıktığınız) zaman ayetleri görmezden gelenlerin (kafirlerin) size saldırı yapmasından korkarsanız, o namazı (yolculuk namazını) kısaltmanızda bir günah yoktur. Çünkü kâfirler, size açık düşmandırlar. (Nisâ 4/101)

5- Örtme

Örtme, bir şeyi bir başka şeyin üzerine sabitlemedir. Bir ayet şöyledir:

ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةُ أَيْنَ مَا تُثَبِّتُوا

(Ehl-i Kitap'tan öyleleri var ki,) bulundukları her yerde üzerlerine alçaklık darb edilir (sabitletir). (Âl-i İmrân 3/112)

Alçaklık, her yerde onları, bir örtü gibi sarar ve ondan kurtulamazlar.

Darb kelimesi, başörtüsünü başa ve boyuna sabitleme anlamında da kullanılır. İlgili ayet şöyledir:

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ...

(Mümin kadınlar) Başörtülerinin bir kısmını yakalarının üstüne darb etsinler (sabitlesinler). (Nûr 24-31)

Mağarada 309 sene uyuyan Ashab-ı Kehf ile ilgili şöyle buyrulur:

فَضْرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ

Kulaklarının üzerini darb ettik. (Kehf 18/11)

Zemahşeri bu ayeti şöyle tefsir eder: Kulaklarının üzerine bir perde vurduk.²⁸

O perdeden dolayı 309 yıl boyunca dışardaki sesleri duyamamışlardı.

6- Kadını Darb

Nisâ 34. ayette, arka arkaya, şu üç emir ve bir yasak yer alır:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا

Nüşûzundan korktuğunuz kadınlarınıza ÖĞÜT VERİN/GÜZEL SÖZLER SÖYLEYİN, YATAKLARINDAN AYRILIN VE ONLARI (ORAYA) DARB EDİN. Sizi gönülden kabul ederlerse onlara karşı BAŞKA BİR YOL ARAMAYIN.

Kadını darb, ona vurmak mı yoksa bulunduğu yerde sabitlemek yani evinden çıkarmamak mıdır? Bunu doğru anlamak için ilgili ayetleri bölümler halinde görelim:

a- وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ = Nüşûzundan korktuğunuz kadınlarınız...

Burada nüşûz, "ayrılma kararı" olduğundan, karısının nüşûzundan korkan erkeğin yapması gereken ilk şey, onunla konuşmaktır. Bu sebeple ilk emir şöyledir:

b- فَعِظُوهُنَّ = onlara va'z edin/güzel sözler söyleyin

Vaaz, gönlü rahatsız eden bir konuda, karşı tara-

fı, iyiye ve güzele yöneltecek sözler söylemektir.²⁹ Erkek, ayrılmak isteyen eşini, güzel sözlerle ikna etmeye çalışır. Eğer kadın, ayrılmakta ısrar ederse kocası, onun kararına saygı göstererek cinsel birlikteliğe son verir. İkinci emir onunla ilgilidir.

c- وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ = yataklarından ayrılın

Erkeğin yataktan ayrılması, hem kadının kararını gözden geçirmesini sağlar hem de ayrılmak istediği kocadan hamile kalmasını engeller. Bu süre içinde erkek eşini evden ayıramaz. Darb emri onunla ilgilidir.

d- وَاضْرِبُوهُنَّ = onları (oraya) darb edin

Darb الضرب, bir şeyi, bir yere sabitleme anlamına geldiği için burada kelimeye, erkeğin yatağı terk etmesinden sonra eşini evde tutması anlamını vermek gerekir. Çünkü kadının ayrılma yetkisini kullanmaktan vazgeçmesi ancak kendi hür iradesiyle gerçekleşebilir. Bunu ayetin şu bölümü gösterir:

e- فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا = Size itaat ederlerse onlara karşı BAŞKA BİR YOL ARAMAYIN.

Arapçada itaat, bir işi gönülden kabul edip yapmaktır. Zıddı ikrahtır.³⁰ Bir işi dayak sonucu yapmak ikrâh altında yapmaktır. "Onları darb edin" emrinin sonra gelen "Size itaat ederlerse" ifadesi, darba, dövme anlamı vermeyi imkânsız hale getirir. Ona verilebilecek tek anlam, ayrılmak isteyen kadını evden çıkarmamak olur.

Erkeğin boşaması ile kadınının arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Bunu gösteren ayet şudur:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَ بِالْمَغْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَ ذَرْجَةٌ

Marufa (Kur'ân ölçülerine) göre (boşanmada) kadınların erkeklere karşı hakları, erkeklerin kadınlara karşı olan haklarına denktir. Ancak erkeklerin kadınlara karşı basamak farkları vardır. (Bakara 2/228)

Her iki boşamada da ev terk edilmez ama yataklar ayrılır. Kocanın boşadığı kadın ile ilgili ayet şöyledir:

وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

(Eşi tarafından) boşanmış kadınlar, kendi başlarına üç kur³¹ beklerler. (Bakara 2/228)

Kadının kendi başına beklemesi, eşiyle aynı yatağa girmemesidir. Evi terk etmemekle ilgili ayet şudur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا

Ey Nebî! Kadınları boşadığınızda iddetleri içinde boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun; onları evlerinden çıkarmayın. Onlar da çıkmassınlar; açık bir fuhuş yapmış olurlarsa başka. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa kendine kötülük etmiş olur. Bilemezsin, belki Allah bunun ardından yeni bir durum ortaya çıkaracaktır. (Talâk 65/1)

İddet, kocası tarafından boşanan kadının, boşanma kesinleşinceye kadar, beklemesi gereken süredir. İddet, adet gören için üç temizlik dönemi (Bakara 2/228), adetten kesilen veya başka bir se-

bepile adet görmeyen için üç ay, hamile için doğuma kadardır. (Talâk 65/4)

Kadının ayrılmasında iddet yoktur ama ayrılma kararını bildirdiği andan itibaren erkek, sanki iddet bekliyormuş gibi yataktan ayrılır.

Her iki boşamada da boşayanın cayma hakkı vardır. Kadının nüşûzu/ayrılma kararı ortaya çıkınca erkeğin ona güzel sözler söylemesi, kararından caydırmak içindir. Kadının bu talebi gönülden kabul etmesi halinde her şeyin eski haline döneceğini yukarıda görmüştük.

Boşamayı erkek yapmışsa, iyi niyetli olması şartıyla iddet bitinceye kadar eşine dönme hakkına sahiptir. Bununla ilgili ayet şöyledir:

وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا

Kocalar arayı düzeltmek isterlerse, onlara (eşlerine) iddet içinde dönme hakları vardır³² (Bakara 2/228)

Erkek, iddet içinde eşine dönmezse evlilik sona erer. İlgili ayetlerden biri şöyledir:

فَإِذَا بَلَغَ الْأَجَلُ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَغْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَغْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

Beklemeleri gereken sürenin (iddetin) sonuna geldiklerinde kadınları ya maruf³³ ile tutun ya da maruf ile ayırın. İçinizden güvenilir iki kişiyi şahit tutun; şahitliği Allah için tam yapın. İşte bu size, içinizden Allah'a ve Ahiret gününe inanan kimseye verilen öğüttür. Kim Allah'tan çekinerek kendini korursa Allah ona bir çıkış yolu açar. (Talâk 65/2)

Kadının, ayrılmakta kararlı olması halinde yapılacak şey Nisâ 35'te açıklanmıştır:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا - f

(Eşlerin) Ayrılacaklarından korkarsanız, bir hakem erkeğin ailesinden, bir hakem de kadının ailesinden gönderin. (Nisâ 4/35)

Arapçada itaat, bir işi gönülden kabul edip yapmaktır. Zıddı ikrah'tır. Bir işi dayak sonucu yapmak ikrah altında yapmaktır.

Kadının nazik yapısının istismar edilmemesi için hem evlenmesi hem de boşanması, erkekten farklı olarak denetime tâbi kılınmıştır. Hakemlerin ailelerden seçilmesi de önemlidir. Çünkü onlar eşleri diğer insanlardan daha iyi tanırlar. Kur'ân'a göre sıkıntı şu iki sebepten kaynaklanabilir:

1- Erkek, eşinin başkasıyla cinsel birlikteliğini görmüş olabilir. Bunu şahitlerle ispatlayabilecek durumdaysa, olayı mahkemeye götürebilir. İspatlayacak durumda değilse yine mahkemeye götürüp liân³⁴ yoluyla evliliğe son verebilir. Her iki durumda da eşine verdiklerinden herhangi bir şeyi geri alamaz. Üstelik eşi lekelenmiş olur.

Eşini lekelemeden ayrılmak isterse onu ayrılmaya (iftidâ'ya) zorlayabilir. Bununla ilgili ayet şöyledir:

وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضٍ مَّا آتَيْنَهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ.

Açıkça bir fuhuş yapmadıkça verdiğinizden bir kısmını bile geri almak için onlara baskı yapmayın. (Nisâ 4/19)

2- Kadının suçu olmadığı halde erkek, verdiklerini geri alıp başkasıyla evlenmek için ona, cinsel suç işlemiş gibi baskı yapıyor olabilir. Bununla ilgili ayet şöyledir:

وَأِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قَنَاطَرًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا. وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا.

Bir eşi bırakıp bir başka eşle evlenmek isterseniz, bıraktığınıza çok miktarda mal vermiş bile olsanız ondan hiçbir şey almayın. İftira

ederek ve apaçık günaha girerek mi alacaksınız. Nasıl alabilirsiniz? Hem birbirinizle ilişkiye girdiniz hem de sizden sağlam bir söz aldılar. (Nisâ 4/20-21)

Eşleri yakından tanıyan hakemler, uzlaştırma sırasında bütün bu durumları göz önünde bulundururlar.

9- **إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا**

(Eşlerin) ikisi de uzlaşmak isterse, Allah aralarındaki uyumu sağlar. Allah bilir, işin iç yüzünden haberdardır. (Nisâ 4/35)

Bu ayete “hakemler uzlaştırmak isterlerse” şeklinde meal verilir. Hakemin görevi uzlaştırmak olduğu için bu şekilde bir meal kabul edilemez.

h- Kadına iftida/ayrılma yetkisi verilmesi

Hakemler, eşlerin ayrılmaları yönünde görüş bildirirlerse ilgili makam, kadına iftida/ayrılma yetkisi verir. Onu da şu ayetten öğreniyoruz:

وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْنَهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ.

... (Kadınlarınıza) verdiklerinizden bir şey almanız size helal olmaz. Eşler, Allah'ın koyduğu sınırlarda duramayacaklarından korkarlarsa başka. Allah'ın koyduğu sınırlarda duramayacaklarından siz de korkarsanız, kadının fidye verip kendini kurtarması, ikisi için de günah olmaz. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Onları aşmayın. Allah'ın koyduğu sınırları aşanlar zalimlerdir. (Bakara 2/229)

Ayetin, **Onlara verdiklerinizden...** ifadesi, kocanın verdiği malın tamamı, anlamına gelebileceği gibi bir kısmı, anlamına da gelebilir. Yetkili makam, bu konuda da hakemlerin görüşüne göre karar verir.

Eğer hakemler, Nisâ 19. ayet kapsamında kadının işlediği zina sebebiyle karar vermişlerse erkekten aldığıının tamamını geri vermesi gerektiğini söylerler.

Kadının bir suçu yok da erkek, bir başkasıyla evlenmek için eşine baskı yapıyor ve kadın da böyle bir koca ile birlikte olmak istemiyorsa hakemler, çok küçük bir şey vermesinin yeterli olacağını söylerler. Ancak Nisâ 20 ve 21. ayetlere göre bu durumdaki bir kocanın, o küçük şeyi bile almaya hakkı yoktur.

Kocanın suçu yoksa kadın eşinden aldığıının tamamını verir. Nebîmiz zamanında Ensar'dan Sehl'in kızı Habîbe, ayrılmak istediği kocası Sâbit b. Kays ile ilgili olarak şöyle demişti: *"Onu ahlak ve din yönünden suçlamıyorum ama Müslüman olduktan sonra nankör olmak istemem. Elimde değil,³⁵ ondan nefret etmekten kendimi alamıyorum. Allah'tan korkmasam yanıma geldiğinde yüzüne tükürürüm."*³⁶

Habîbe, son kararını verince Nebîmiz'e: *"Onun bana verdiklerinin hepsi duruyor."* dedi. Nebîmiz de Sâbit'e: *"Al o malı ondan"* dedi. Sâbit malı aldı, Habîbe de gidip ailesinin yanına yerleşti.³⁷

Görüldüğü gibi eşinden ayrılmak isteyen kadınların kocalarına verilen "onları (oraya) darb edin" emri, kadını evde tutmaları anlamındadır. Onun, kadını dövme ile bir ilgisi yoktur.

D- HADİSLERDE DARB (الضرب)

"Kadınları darb edin" ifadesini taşıyan rivayetler, Nebîmiz'in Veda Haccı'nda yaptığı konuşmada geçer. İçinde nüşûz ve darb kelimelerinin bir arada yer aldığı tek rivayet şudur:

"Kadınlar konusunda Allah'tan korkun; onlar yanınızda avân = kendilerini sizin için koruyan kimselerdir. Bu konuda canlarının istediğini yapamazlar. Onların sizin üzerinizde sizin de onlar üzerinde haklarınız vardır. Si-

Sözleri ve tavırlarıyla Nebîmizi bile hayran bırakan münafıklar olduğuna göre ilimleri ve tavırlarıyla Müslümanları hayran bırakan münafıklar da olabilir.

zin onlar üzerindeki haklarınız; başkasıyla yatmamaları ve hoşlanmadığınız birinin evinize girmesine izin vermemeleridir. "Nüşûzlarından/ayrılmalarından korkarsanız onlara öğüt verin/güzel sözler söyleyin, yataklarından ayrılın ve onları, MÜBERRİH OLMAYACAK ŞEKİLDE DARB EDİN.

*Onların hakları, marufa göre yedirmeniz, içirmeniz ve giyindirmenizdir. Onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın bir sözü ile ferçlerini (cinselliklerini) kendinize helal kıldınız."*³⁸

Müberra'h'in kökü olan tebrîh = التَّبْرِيح'in anlamı, rahatsız etmektir.³⁹ **"ONLARI MÜBERRİH OLMAYACAK ŞEKİLDE DARB EDİN"** sözünün anlamı da şudur: *"onları, rahatsız etmeyecek şekilde orada tutun."*

1- Tutarsız Rivayetler

Nebîmizin söz ve uygulamalarını ifade için hadis terimi kullanılır. İkinci nesil olan tabî'n döneminde hadis yerine Sünnet terimi de kullanılmaya başlandı. Elimizdeki kitaplara göre bu dönemde Kur'ân'ı Açıklama İlmi unutulduğundan hadis, Nebîmizin Kur'ân'dan çıkardığı hikmet olarak görülememişti. Nebîmiz'den çok sonra hadisleri yazıya geçirenler, onları nakleden kişileri içeren bir senet, bir rivayet zinciri oluşturup hadisin sahih olup olmadığına, o kişilerin güvenilirliklerine göre karar verdiler. Bu, çok sakıncalı bir yöntemdir. İnsanlara güven konusunda Nebîmiz'e yapılan şöyle bir uyarı vardır:

(Münafıkları) gördüğünde kılık kıyafetleri hoşuna gider. Konuştuklarında konuşmalarına kulak verirsin. Oysa duvara dayalı kalas gibidirler. Her gü-

rültüyü aleyhlerine sayarlar. Asıl düşman onlardır; onlara karşı dikkatli ol. Allah canlarını alsın, nasıl da yalana sürükleniyorlar! (Münâfikûn 63/4)

Sözleri ve tavırlarıyla Nebîmizi bile hayran bırakan münafıklar olduğuna göre ilimleri ve tavırlarıyla Müslümanları hayran bırakan münafıklar da olabilir. Hadislerin sahih olduğunu tespit için belirlenen rivayet zinciri yöntemi onlara, Kur'ân'a açıkça aykırı sözleri, Nebîmize mal etme fırsatı verir.

Kur'ân'ı Açıklama İlminin unutulmasıyla birlikte Kur'ân'dan çözüm üretemez hale gelenler, Sünneti Kur'ân'ın yerine geçirmeye başlamışlardır. İmâm Şafii'nin (öl. 204/820) kitabı olarak bilinen er-Risale'de, bağlamından koparılan ayetler delil getirilerek Sünnet, Kur'ân'a denk sayılmıştır.⁴⁰ Tâbiînden Yahyâ b. Ebî Kesîr'in (ö. 129/747), daha da ileri giderek şöyle dediği iddia edilir:

السُّنَّةُ قَاضِيَةٌ عَلَى الْكِتَابِ وَلَيْسَ الْكِتَابُ قَاضِيًا عَلَى السُّنَّةِ

“Kitap ile ilgili son söz Sünnet söyler ama Sünnet ile ilgili son söz Kitap söylemez”

Tâbiî dönemi İslam Hukukçularından Mekhûl'un (ö. 112/730) de şu görüşte olduğu söylenir:

الْقُرْآنُ أَحْوَجُ إِلَى السُّنَّةِ مِنَ السُّنَّةِ إِلَى الْقُرْآنِ

“Kur'ân'ın Sünnet'e olan ihtiyacı, Sünnet'in Kur'ân'a olan ihtiyacından fazladır.”⁴¹

En tehlikeli kişiler, ilim adamı ve din adamı görüntüsündeki münafıklardır. Bunlar, kendi iftiralarını, saygın

kişilere mal etmekte mahirdirler. Allah Teâlâ bunlarla ilgili şöyle bir uyarıda bulunmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

Ey inanıp güvenenler! Bilginlerin ve din adamlarının⁴² birçoğu insanların mallarını haksız yolla yer ve onları Allah'ın yolundan çevirirler. (Tevbe 9/34)

Bunlar, dünyayı ahirete tercih eden menfaat çevreleri ile bir olup gerçek âlimleri susturabilir, ayet ve hadisleri de yanlış yerlere çekerek veya dışlayarak yeni bir din oluşturabilirler.

Bütün mezheplerin kitaplarını ve tefsirleri, Kur'ân'ı Açıklama İlmi ışığında gözden geçirince, ilim sahibi münafıkların, bunlara müdahale edip yeni bir din oluşturdıkları anlaşılmaktadır. Kadının tek taraflı iradesiyle boşama hakkının, ittifakla elinden alınmasının başka bir izahı olamaz.

Yalancının mumu yatışıya kadar yandığı için kadını dövme ile ilgili rivayetlerin tutarsızlığını ortaya çıkarmak zor değildir. Konuyla ilgili en kapsamlı rivayette Nebîmizin şöyle dediği iddia edilir:

“Kadınlara karşı görevinizi yerine getirin; onları yanınızda avan = kölelerdir. Üzerlerinde başka bir hakka sahip değilsiniz, açık bir fahişelik yapmış olarak gelirlerse başka. Onu yaparlarsa yataklarında yalnız bırakın ve müberrih olmayacak şekilde onları dövn. Size boyun eğderse onlara karşı başka bir yol aramayın. Sizin kadınlarınız üzerinde hakkınız, kadınlarınızın sizin üzerinizde hakları vardır. Onların üzerindeki hakkınız, istemediğiniz kişileri yatağınıza almamaları ve istemediğiniz kişileri evinize sokmamalarıdır. Onların hakları ise giyindirme ve yedirme konusunda iyi davranmanızdır.”⁴³

Bu rivayette Nisa 34. ayetten alınan bir bölüme ekleme yapılarak şu cümle oluşturulmuştur:

فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُزُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا

“Kadınlarınız açık bir fahişelik yaparlarsa yataklarında yalnız bırakın ve müberrih olmayacak şekilde onları dö-

vün. Size içten boyun eğerlerse onlara karşı başka bir yol aramayın."

Ayetteki, "nüşûzlarından korkarsanız" ifadesinin yerine "açık bir fahişelik yaparlarsa" ifadesi konmuştur. Kadının nüşûzundan korkma ile fahişeliğin ne ilgisi olabilir!

Rivayetlerin daha kısa olanı şöyledir: "... Sizin onlar üzerindeki hakkınız, istemediğiniz kişileri yatağınıza almamalarıdır. Eğer böyle yaparlarsa müberrih olmayacak şekilde dövün."⁴⁴

Burada ayetin sadece bir kelimesi alınarak şöyle bir cümle oluşturulmuştur:

فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ

"...istemediğiniz kişileri yatağınıza alırlarsa müberrih olmayacak şekilde dövün."

Kadın, kocasının istediği kişiyi yatağına alabilir mi ki, Nebîmiz böyle bir söz söylemiş olsun! Böyle bir sözü ancak bir münafık uydurmuş ve Nebîmize mal etmiş olabilir.

Hadisçiler, "Müberrih olmayacak şekilde darb" sözüne, "canlarını fazla yakmayacak şekilde dövme" anlamı vermişlerdir. İddiaya göre Katâde, (ö. 117/735) "itibarını zedelemeyecek şekilde" Hasan Basrî de (ö. 110/728) "iz bırakmayacak şekilde dövme" anlamı vermişlerdir.⁴⁵ Doğru anlamın, "onları rahatsız etmeyecek şekilde orada tutma" olduğunu yukarıda görmüştük.

2- Kadınların Köle Sayılması

Yukarıdaki rivayetlerde Nebîmiz'in kadınlarla ilgili olarak şöyle dediği ifade edilir:

فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَانٌ

"Kadınlar yanınızda avân'dır"

Avânın (عوان), inâye (عناية) kökünden = âniye'nin çoğuludur. Âniye "kendine özen gösteren ve kendini koruyan kadın" anlamındadır. Çünkü kadın cinsel yönden hedefine sadece kocasını koyar ve kendini onun için korur.⁴⁶ Arapçadan dilimize geçen itina kelimesi de bu köktendir. Bu söz, ayetin "(İyi kadınlar) Allah'ın korumasına karşılık yalnızken kendilerini koruyanlar-

dır." bölümünü doğru anlamayı sağlar. Zaten ilk hadiste geçen "Bu konuda canlarının istediğini yapamazlar." ifadesi de bunu pekiştirmektedir:

Hadisçiler avânın (عوان) kelimesinin عناية (inâye) kökünden değil, عنو = unüvv kökünden türediğini kabul etmişlerdir. عنو = unüvv, bir şeyi zorla ele geçirme⁴⁷ anlamındadır. Bu durumda عانية = âniye, esir olan değil, esir alan kadın anlamında olur. Nebîmize ait bir hadiste bu kelime şöyle geçmiştir:

أَنَا وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ، أَفْكَ عَانِيَهُ، وَارِثُ مَالِهِ

"Ben varisi olmayanın varisiyim, âniye'sini (onu esir eden şeyleri) çözer malına mirasçı olurum"⁴⁸

Nebîmiz, devlet başkanı sıfatıyla mirasçısı olmayanın mirasını alır. Borç kişiyi esir ettiği için önce ölenin borcunu ödemesi gerekir. Bu, miras paylaşımı ile ilgili şu ayetin emridir:

مَنْ بَغَدَ وَصِيَّةٌ يُوصِي بِهَا أَوْ ذَيْنِ

(Miras paylaşımı, ölenin) yaptığı vasiyetin yerine getirilmesinden veya borcunun ödenmesinden sonradır. (Nisâ 4/11)

Buna, Nebîmizin sözü dememiz, ayetle tam örtüşmesinden dolayıdır.

Eğer kadının dövülmesi ile ilgili rivayetdeki âniye buradaki âniye ise hadisin anlamı şöyle olur:

"Kadınlarınız yanınızda, sizi esir alan kişilerdir."

Çünkü kelime ism-i fail'dir, eylemi yapan kişiyi gösterir. Ama bu anlam onların işine yaramadığı için sap-tırma yapmış ve kelimeye ism-i mef'ul, yani eylemden etkilenen kişi anlamı vermişlerdir. Bunu, sözlüklere

Ayetteki, "nüşûzlarından korkarsanız" ifadesinin yerine "açık bir fahişelik yaparlarsa" ifadesi konmuştur. Kadının nüşûzundan korkma ile fahişeliğin ne ilgisi olabilir!

bile sokarak Nebîmizin şöyle dediğini iddia etmişlerdir: *“Kadınlarınız yanınızdaki esirlerdir.”*

Bu anlam hem hadisin iç bütünlüğüne hem de Kur’ân’a aykırıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

... Kur’ân ölçülerine (mârufa) göre kadınların erkekler üzerindeki hakkı, erkeklerin kadınlar üzerindeki hakkı ile aynıdır. (Bakara 2/228)

Esir ile efendisi arasında denk haklardan söz edilemeyeceğine göre kadın kocasının kölesi olamaz. Kadın köle sayılsa zaten rivayetlerde geçen şu sözün de bir anlamı kalmaz:

“Onlar üzerinde başka bir şeye sahip değilsiniz.”

Esir üzerinde sahip olunmayan ne var ki Nebîmiz böyle demiş olsun!

SONUÇ

Hemen her konuda yapılan bu gibi yanlışların ana sebebi, Kur’ân’ı Açıklama İlminin unutulmuş olmasıdır. Nisâ 34. ayet, kadını dövmenin delili yapılırken bu ayetin iç bütünlüğünün ve ilgili diğer ayetlerin dikkate alın-

mamasının başka izahı olamaz. Bu yöntemin acı sonuçlarından biri de kadının tek taraflı iradesi ile boşanma hakkını kabul eden bir tek mezhebin bulunmamasıdır.⁴⁹

Aynı doğruda ittifak edilir ama dıştan bir müdahale yoksa aynı yanlışta ittifak edilemez. Birçok konuda olduğu gibi bu konuda da mezheplerin aynı yanlışta ittifak etmesi, dış müdahale olmadan gerçekleşemez. Farklı yerlerde ve farklı zamanlarda yaşamış mezhep kurucularına böyle bir müdahale de yapılamaz. Tek ihtimal mezhep kitaplarına ve tefsirlere müdahale edilmiş olmasıdır. Yoksa yanlışta bu kadar ittifak imkânsızdır.

Müdahale bütün kitaplara yapıldığı için yanlışları tespit çok büyük bir sabır ve emek istemektedir. Tahribatın etkisinden kurtulamadığımızdan yaptığımız ilk çalışmada biz de şu sonuca varmıştık:

“Eşinin fahişelik yaptığı açıkça belli olan koca onu yatağında yalnız bırakma ve dövme hakkına sahiptir.”⁵⁰

Kur’ân’ı Açıklama İlmi ışığında çalışmamızı sürdürürce yukarıdaki sonuçlara ulaşmak nasip oldu.

Başarıyı veren yalnız Allah’tır.

Notlar

1. Halil b. Ahmed, [100-175 h.] el-Ayn, [thk: mehdî el-Mahzûmî, İbrahim es-Sâm râîl, İran 1409/1988.
2. Müfredât , Er-Ragîb El-İsfahânî (ö. 425 h.), [thk: Safvan Adnan Dâvûdî], Dimaşk ve Beyrut, 1412/1992, الضرب ve الوقوع md.
3. El-Ayn, الضرب maddesi.
4. Bkz. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara 2009, İlhan AYVERDİ, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, (Kubbealtı lügatı) İstanbul 2005.
5. Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağırıcı, Sadrettin Gümüş,
6. Cemalüddin Muhammed b. Mukrim b. Manzûr (630-711), Lisanu'l-Arab, Beyrut, tarihsiz, خلف md.
7. Müfredât , عدو md.
8. Müfredât طوع md.
9. Bu konuda ayrıntı için lütfen “Kadının Boşanması (İftidâ)” başlıklı yazımıza bakınız. <http://www.suleymaniyevakfi.org/kuran-arastirmalari/kadinin-bosanmasi-iftid.html>
10. Âyetteki sümme = ‘aynî “aynî zamanda” anlamını ifade eden hem ... hem anlamı verilmiştir. Çünkü kelimenin kök anlamı, nazıkçe bir
11. Lisanu'l-Arab, فراء mad.
12. Ayette geçen فَوَاتًا ifadesinde فَوَاتٌ kelimesi, gizli فَوَاتٌ'un mef'ulü olan zamirinden haldir. فَوَاتٌ takdirindedir. Bu zamir zamirinin raci olduğu âyetindeki فَوَاتٌ'a veya الكتاب'a racidir.
13. Mu'cemu mekâyis'ul-luğa, مَكْتُ maddesi.
14. Bakara 2/151, Al-i İmar 3/164,
15. Hakka 60/40, Tekvîr 81/19.
16. Necm 53/5, Rahman 55/2. Kur'an, Allah'ın elçisi Cebrail aleyhisselâmın diliyle indirilmiş (Hakka 60/40, Tekvîr 81/19), onu Nebîmize öğretmiştir (Necm 53/5). Elçi sadece kendini gönderenin sözlerini ulaştırdığından öğreten

asında Allah'tır.

17. Ayet'in açılımı şöyledir: (فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ بَرِيعَةً) = Kitap'tan kendi eğrilikleriyle benzeşene uyarlar." Necrân Hristiyanlarından bir topluluk Nebîmiz'e: Ya Muhammed! Sen, İsa'nın Allah'ın kelimesi ve ondan bir ruh olduğu kanaatindesin değil mi? demişti. O, "evet" deyince "Bu bize yeter" demişlerdi. Arkasından yukarıdaki âyet, daha sonra da şu âyet inmişti: "Allah katında İsa'nın durumu, tıpkı Âdem'in durumu gibidir. Âdem'i topraktan yarattı; sonra ona 'ol' dedi; o da oluştu." (Al-i İmran 3/59) Muhammed b. Cerîr et-Taberî, Camiu'l- beyân fi tefsiri'l-Kur'an, Beyrut 1412/1992.

Hristiyanlar, kendi eğrilikleriyle benzeşir gördükleri şu âyete dayanıyorlardı: "İsa... Allah'ın Meryem'e ulaştırdığı (ol) sözü ve kendinden bir ruhtur." (Nisa 4/171) Hâlbuki âyetin başında görmek istemedikleri şu ifade vardır: "Meryem oğlu İsa Mesih, başka değil, yalnızca Allah'ın elçisidir." Allah'ın kitabını kendilerine uydurmak isteyenler böyle yaparlar.

18. Kur'an'ı Açıklama İlmine. Bu ilimle ilgili geniş bilgi aşağıda gelecektir.
19. Müfredât, Aöl mad.
20. el-Ayn, nshr md.
21. Kudüs'te Beyt-i Makdis'in ilk yıkılışından sonra (İsrâ 17/5) Buhtunnasr/Nabukadnessar Yahudileri Babil'e sürgün etti. Daha sonra Bâbil'i fetheden Pers kralı Koreş M.Ö. 539'da, Üzeyir (Ezra), Nehemya ve diğerlerini, Mescid'i yeniden inşa etmeleri için geri gönderdi (Tevrat, Ezra 1/1-3). Üzeyir Kudüs'ü görünce: "Allah bu kenti ölümünden sonra nasıl canlandırarak?" dedi. Allah da onu öldürdü ve yüz yıl sonra tekrar diriltti. Bu arada Mescid, Darius'un krallığının ikinci yılında inşa edilmişti. (Ezra 4/11-24) Üzeyir, II. Artahşasta'nın krallığının yedinci yılının beşinci ayında yani M.Ö. 437'de Kudüs'e vardı (Ezra 7/8). Bu, onun Kudüs'e ikinci varışıydı. İlk varışı ile ikincisi arasındaki 100 yıllık sürede Allah onu, insanlara bir mucize yapmak için öldürmü ve tekrar diriltmişti. Ayrıntılı bilgi için lütfen şu linkteki yazımıza bkz. <http://www.suleymaniyevakfi.org/kuran-arastirmalari/uzeyir-aley-hisselam.html>
22. Buhârî, Nikah 65, Müslim Tefsir [4/ 2316] 13 3021

أُنْزِلَتْ فِي الْمَرْأَةِ تَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ، فَتَطْلُقُ ضَخْبَهَا، فَيُرِيدُ " طَلَّاقَهَا، فَتَقُولُ: لَا تَطْلُقْنِي، وَأَمْسِكْنِي، وَأَلْت فِي حِلِّ مَنِي، فَتَنْزِلُ " هَذِهِ آيَةُ

23. Ebû Davûd, Sünen, el-Kasmu beyn'en-nisâ, 2135 .

وعَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: «يَا ابْنَ أُخْتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُفْضِلُ بَعْضَنَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِسْمِ، مِنْ مَكْنِيهِ عِنْدَنَا، وَكَانَ قُلُوبُ يَوْمٍ إِلَّا وَهُوَ يَطُوفُ عَلَيْنَا جَمِيعًا، فَيَدْنُو مِنْ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْ غَيْرِ مَسْبِسٍ، حَتَّى يَبْلُغَ إِلَى الَّتِي هُوَ يُؤْمِمُهَا فَيَنْبِيتُ عِنْدَهَا» وَلَقَدْ قَالَتْ سُودَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ: جِئْتُ أَسْتَقِ وَأَفْرَقْتُ (أي خافت) أَنَّ يَغَارِقَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ،

يُؤْمِي لِعَائِشَةَ، فَقِيلَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا، قَالَتْ: نَقُولُ فِي ذَلِكَ أَلَّا نَزَلَ اللَّهُ تَعَالَى وَفِي أَشْبَاهِهَا آرَاءُ قَالَ: وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ [مِنْ بَغْلِهَا نُشُورًا] النِّسَاء: 128

24. el-Kādî Şüreyh b. el-Hâris (ö. 80/699) Tâbiîn devrinin ileri gelen fakihlerinden, Küfe kadısı.

25. Ebubekr el-Beyhâkî (ö. 458 h.) es-Sünen'ul-Kubrâ, Thk, Muhammed Abulkâdir Atâ, c. VII, s. 500, Beyrut, 1424/200.

رَوَى الْبَيْهَقِيُّ عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّ امْرَأَةً نَشَرَتْ عَلَى رُؤُوسِهَا فَاحْتَضَمُوا إِلَى شُرَيْحٍ فَقَالَ شُرَيْحٌ: "إِيعَاؤُكُمْ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا" فَفَعَلُوا فَتَنَزَّلَ الْحَكَمَانِ إِلَى أَمْرِهِمَا فَرَأَيَا أَنَّ يَفُوقَا بَيْنَهُمَا فَكَّرَهُ ذَلِكَ "الرَّجُلُ فَقَالَ شُرَيْحٌ: "فَقِيمُ كُنَّا فِيهِ الْيَوْمَ وَأَجَازَ أَمْرُهُمَا

26. El-Ayn, ضرب maddesi.
27. Müfredât , الضرب ve الوقوع md.
28. Ebu'l- Kâsım Mahmud bin Ömer ez-Zemahşerî (ö. 538 h.) el-Keşşaf, Kehf, 11. c. II, s. 705. Beyrut, 1407 h.
29. El- Ayn, وعظ mad.

وهو تذكيرك إياه الخير ونحوه مما يرى له قلبه

30. Müfredât -. طوع md.

الطُّوعُ: الانقياد، وبضاده الكره قال عز وجل: اتَّبِعُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا

31. Adetli iken ilişki yasak olduğu için kadının tek başına kalabileceği dönem ilişkinin caiz olduğu temizlik dönemidir. Bu sebeple üç kur', üç temizlik dönemidir.

32. Bakara 231 ve 232 ile Talak 2. âyet erkeğin karısına dönme zamanı olarak iddet bitimini göstermektedir. Bu âyet ise erkeğin, iddet bitmeden de dönebileceğini göster. Bu ayetteki ehakk = احق kelimesine ism-i tafdil anlamı verilemez. O anlamı vermek için bu sürede bir başkasının da ona dönme hakkı olması gerekir. Kelime ism-i tafdil değil, sıfat-ı müşebbehidir.

33. Maruf, bilinen şey demektir. Bu bilgi ya gelenek ve göreneklerden ya da Kitap ve Hikmetten elde edilir. Gelenekten elde edilmişse Kitab'a ve Hikmete aykırı olmaması gerekir. Böyle bir bilgi fitratı yansıttığı için evrensel nitelikte olur.

34. Liân, eşinin zina ettiğini iddia eden ama şahitlerle ispat edemeyen bir erkek ile eşinin, hâkim huzurunda karışıklık lanetleşmeleridir. (Nûr 24/6-10)

35. Buhârî, Talâk 13.

36. İbn Mace, Talâk 22.

37. el-Muvatta, Talak 11.

38. Ahmed b. Hanbel, Müsned 5/73. Hadisin metni:

فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ، فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَانٌ، لَا يَمْلِكْنَ لِأَنْفُسِهِنَّ شَيْئًا، وَإِنَّ لَهُنَّ عَلَيْكُمْ، وَلَكُمُ عَلَيْهِنَّ حَقًّا: أَنْ لَا يُوطِئَنَّ فُرُوشَكُمْ أَحَدًا غَيْرَكُمْ، وَلَا يَأْذَنَ فِي بُيُوتِكُمْ لِأَحَدٍ تَكْرَهُونَهُ، فَإِنْ جِئْتُمْ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ، وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ

«لَهُنَّ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَإِنَّمَا أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانَةٍ اللَّهِ، وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ

39. Lisan'ul-Arab برح md.

وأصل التبريح: المشقة والتبذُّة. ويُرَّح به إذا شقَّ عليه

40. Bkz. Abdulaziz BAYINDIR, Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, 5. Baskı, s. 497 vd. İstanbul 2014.

41. Muhammed b. Nasr el-Mervezî (ö. 294 h.), es-Sünneh, s. 33, tahkik Salim Abdullah es-Selefi, Beyrut 1408.

42. Bu ayete meal verenler bilgin yerine haham, din adamı yerine de ruhban diyerek ayetin anlamını bozmuşlardır. Bir Müslümanın haham ve ruhbanla ne ilgisi olur ki, Allah onlara böyle bir uyarı yapmış olsun.

43. İbn Mace, Nikâh, 1851.

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَانٌ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنْ لَكُمْ مِنْ نِسَائِكُمْ حَقٌّ وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقٌّ فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئَنَّ فُرُوشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ وَلَا وَخَفَهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ

44. Müslim, Sahih, Hac, 2137. Metin şöyledir:

وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُوطِئَنَّ فُرُوشَكُمْ أَحَدًا تَكْرَهُونَهُ فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ

45. Bedrüddin el-Aynî (öl. 855 h.), c. XX, s. 192, Beyrut.

46. Bkz. Lisan'ul-arab, عنابة.

47. En eski sözlüklerden el-Ayn, عنو = unüv kökünden anve = العنوة sözüne "kılıç zoruyla alma" anlamı vermiştir. Bu anlam doğrudur. Bu işi yapan kişi anlamında el-ânî = العاني'ye esir alan değil de esir olan anlamı vermesi imkansızdır. Bu ifadenin böyle bir sözlükte yer alması, yapılan müdahalenin boyutun göstermesi açısından ilginçtir. Okuduğumuz sözlüklerin tamamında bu kelime ile ilgili çarpırtımlar vardır. El-Ayn'da geçen ifade aynen şöyledir:

والعنوة: القهر. أخذها عنوة، أي: قهراً بالسيف. والعاني مأخوذ من العنوة، أي: الذلة.

48. Ebû Davûd, Sünen, Mirasu zevî'l-erhâm, hadis no 2901. Hadisin tam metni şöyledir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَثَائِمٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُجَرٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ نَخِيٍّ بْنِ الْمِقْدَامِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَنَا وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ، أَفْكَ عَانِيهِ، وَارِثُ مَالِهِ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ، يَفْكَ عَانِيَهُ وَيَرِثُ مَالَهُ

49. Bkz. Abdulaziz Bayındır, Doğru Bildiğimiz Yanlışlar, s. 369 vd.

50. Bayındır, a.g.e. s. 399 vd.